

**IZVJEŠTAJ POVODOM UČEŠĆA MINISTRA ODBRANE DRAGANA KRAPOVIĆA NA
MINISTARSKOM SASTANKU INICIJATIVE PROCES SARADNJE MINISTARA ODBRANE
ZEMALJA JUGOISTOČNE EVROPE (SEDM), ODRŽANOG U ANKARI, R. TURSKA,
21 - 23. NOVEMBRA 2023. GODINE**

Ministar odbrane Dragan Krapović učestvovao je, na poziv svog turskog kolege, ministra odbrane Republike Turske Yaşara Gülera, na ministarskom sastanku inicijative Proces saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (SEDM), koji je održan u Ankari, R. Turska, 21 - 23. novembra 2023. godine, a u okviru predsjedavanja Rumunije SEDM inicijativom. U ime Ministarstva odbrane Crne Gore sastanku su prisustvovali i general-major Rajko Pešić, generalni direktor Direktorata za politiku odbrane i Nela Vujačić, šefica Odsjeka za regionalne inicijative, a u ime Ambasade Crne Gore u Turskoj, ambasador Periša Kastratović i Milica Lakić, sekretarka II.

Sastanak je okupio predstavnike 16 država, Republike Turske (Yaşar Güler) Gruzije (Juansher Burchuladze), Crne Gore (Dragan Krapović), Moldavije (Anatolie Nosati) i Rumunije (Angel Tîlvăr), na nivou ministara odbrane, Republike Bugarske (Atanas Zapryanov), Republike Sjeverne Makedonije (Tiron Jajaga) i Republike Srbije (Nemanja Starović); na nivou pomoćnika ministara, državnih sekretara, Republike Italije (Matteo Perego di Kremnago), na podsekretarskom nivou, Republike Albanije (Gjergji Methoxha), Bosne i Hercegovine (Muhamed Smajić), na nivou generalnih direktora za politiku odbrane, Republike Hrvatske (Hrvoje Cvitanović), Republike Grčke (Lazaris Christodoulos), Republike Slovenije (Gorazd Rencelj), na ambasadorskom nivou i Ukrajine (Oleksandr Vozniuk) i Sjedinjenih Američkih Država (Scott M. Oudkirk), na nivou izaslanika odbrane. Sastanku su prisustvovali i predstavnici Brigade za očuvanje mira u Jugoistočnoj Evropi (SEEBRIG) (Bilbil Bitri), Centra za kontrolu naoružanja za Jugoistočnu Evropu (SEESAC) (Bojana Balon), Centra za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC) (Constantin Mihail Grigorie) i Vijeća za regionalnu saradnju (RCC) (Shenasi Iseni).

Na ministarskom sastanku, razgovaralo se o aktuelnim regionalnim bezbjednosnim izazovima, kao i multilateralnoj budućoj saradnji. Takođe sastanak je bio prilika da se razmotri realizacija nekih budućih projekata, među kojima je i nacrt projekta Platforma za jačanje otpornosti članica SEDM-a, koji se realizuje u saradnji sa rumunskim Evro-atlantskim centrom za jačanje otpornosti (E-ARC). Takođe se razgovaralo i o uticajima ruske agresije na Ukrajinu, na regionalnu bezbjednost. Konstatovano da su ratna dešavanja promijenila bezbjednosnu strukturu, i da je u okviru ove, kao i drugih regionalnih inicijativa neophodno unaprijediti otpornost država i kreirati instrumente za jačanje stabilnosti. Istaknuto da SEDM inicijativa za osnovni cilj ima intenziviranje političko-vojne saradnje radi jačanja stabilnosti i bezbjednosti u regionu, promovisanje mira i demokratskih vrijednosti, kao i iniciranje projekata, kojima se olakšavaju integracija i saradnja u okviru evropskih i evro—atlantskih struktura, kao i da je od svog osnivanja ova inicijativa prepoznata kao efikasno sredstvo i dobar primjer konstruktivne regionalne saradnje.

Ministarskim sastankom u Ankari je **predsjedavala Simona Cojocar**, državna sekretarka u Ministarstvu odbrane Rumunije, koja je ujedno i predsjedavajuća Političko – vojnim upravnim odborom (SEDM PMSC), kao i Koordinacionim odborom SEDM inicijative (SEDM CC). U uvodnom obraćanju predsjedavajuća Cojocar je istakla da je ovo prvi sastanak na visokom nivou, u okviru rumunskog predsjedavanja. Dodala je da je Rumunija 1. jula 2023. godine

preuzela predsjedavanje SEDM inicijativom, od R. Bugarske (koja je predsjedavala 2021 - 2023), kao i da je ovo je treće predsjedavanje Rumunije SEDM inicijativom.

Ministar odbrane Crne Gore Dragan Krapović, u svom uvodnom izlaganju, iskazao je zadovoljstvo što ima priliku da se, prisutnima obrati, u svojstvu ministra odbrane novoformirane Vlade, iskazujući odlučujući stav da će njegovo buduće angažovanje i rad biti u potpunosti posvećeni napretku Crne Gore u okviru EU i dobrobiti cnogorskih građana. Istakao je da se zahvaljujući jasnoj viziji i posvećenom zajedničkom radu zemalja SEDM inicijative skoro tri decenije uspješno doprinosi razvoju bezbjednosnih odnosa u Jugoistočnoj Evropi, zasnovanih na uzajamnom povjerenju i međusobnom razumijevanju. On je naveo da je Rumunija, tokom svog predsjedavanja, veoma posvećena jačanju vidljivosti i razvoju SEDM inicijative, ocjenjujući krajnje pozitivnim inciranje realizacije projekta Platforma za jačanje otpornosti članica SEDM-a, koji će se realizovati uz blisku saradnju sa rumunskim Evro-atlantskim centrom za jačanje otpornosti (E-ARC). Ističući značaj saradnje u okviru SEDM inicijative, Krapović je naglasio da je ovaj forum odlična platforma za produktivan i intenzivan regionalni dijalog i razmjenu mišljenja o svim odbrambenim temama od značaja za region Jugoistočne Evrope, kao i platforma za kanalisanje evroatlantskih aspiracija zemalja ovog regiona, koje su garant mira i bezbjednosti. Konstatovao je da je SEDM inicijativa izdržala test vremena, ne samo zbog snage pojedinih članica, već zbog čvrste volje da se zajednički unaprjeđuje saradnja i izgrađuju jake veze među narodima članica. Podsjećajući da nepredvidljiva bezbjednosna budućnost opominje da dobrosusjedski odnosi, kao i bliska vojno-politička saradnja moraju ostati imperativ i u godinama koje predstoje, Krapović je zaključio da povjerenje i razumijevanje među zemljama Jugoistočne Evrope, na kojim se i bazira SEDM inicijativa, predstavljaju uslov za održivi mir u cijeloj Evropi.

Ministar odbrane Republike Turske Yaşar Güler je iskazao zadovoljstvo zbog organizovanja 28. SEDM ministarskog sastanka i prilike da R. Turska bude domaćin. Uputio je zahvalnost rumunskom kolegi, ministru odbrane Tîlvăru i predsjedavajućoj Cojocararu, obzirom da se sastanak održava u okviru rumunskog predsjedavanja i poželio Rumuniji uspješan mandat. Zahvalio je Bugarskoj na prethodnom predsjedavanju. Iskazao je uvjerenje da će ministarski sastanak biti odlična prilika da se razgovara o aktuelnim regionalnim bezbjednosnim izazovima, kao i o budućim izgledima multilateralnih napora u okviru SEDM procesa. On je dodao da je ova godina obilježena značajnim dešavanjima, u okviru SEDM inicijative i da je pored izbora novog komandanta SEEBRIG-a, krajnje ohrabrujuća i činjenica da je Moldavija zatražila status članice. Dodao je da pristup novih članica SEDM inicijativi predstavlja značajan doprinos transformaciji i da je neophodno da se kreira okruženje koje će stvoriti stabilan region, doprinijeti jačanju saradnje, kao i iniciranju nekih budućih projekata. Ngalašavajući da je SEDM najsveobuhvatnija inicijativa u regionu, on je podržao dalje širenje SEDM-a, zaključujući da je to jasni pokazatelj percepcije SEDM-a kao mirovnog projekta.

Ministar odbrane Rumunije Angel Tîlvăr je izjavio da je u okviru SEDM-a pokrenut značajan broj projekata, te da razvoj postojećih i nekih budućih projekata treba biti fokus. Podsjetio je da je sastanak zamjenika načelnika Generalštabova bio prilika da se istraže mogućnosti za bolje angažovanje Brigade za očuvanje mira u Jugoistočnoj Evropi (SEEBRIG), kao i da se razmotre modeli za suočavanje sa novonastalim bezbjednosnim izazovima. Naveo je da je za Rumuniju, predstojeći period predsjedavanja 2023 – 2025. priika za demonstraciju posvećeneosti, sa posebnim akcentom na integracije i podršku zemljama sa evropskim aspiracijama. Dodao je da su zemlje JIE svjesne da moraju biti spremne da zajednički djeluju. Naglasio je da 16 SEDM

nacija pružaju značajan doprinos razvoju SEDM-a i da daju novu dimenziju vojnoj komponenti i diplomatiji kroz Političko – vojni upravni odbor (SEDM PMSC). Iskazao je uvjerenje da će povodom bezbjednosnog izazova plutajućih mina u Crnom moru, uskoro biti postignuti pregovori, u trilateralnom formatu Turske, Rumunije i Bugarske. Podsjećajući na bogatu historiju, naglasio je da, u okviru regionalnih inicijativa, postoji veliki broj mehanizama za rješavanje bezbjednosnih izazova i jačanje bezbjednosti. Akcentovao je da takođe posebnu pažnju treba posvetiti prostoru za zajedničko jačanje otpornosti i politiku otvorenih vrata, za one koji dijele iste ciljeve.

Predjedavajuća Cojocararu predstavila je status SEDM projekata. Upućena zahvalnost Grčkoj na naporima uložnim u razvoj SEDM projekta Interkonekcija vojnih bolnica (IMIHO), uz napomenu da R. Srbija planira da bude domaćin sastanka Radne grupe u februaru 2024. godine, što će uticati na povećanje efikasnosti vojnih bolnica. Takođe je istaknuto da Grčka i Rumunija pružaju doprinos u usavršavanju SEDM portala, koji je dostigao svoj puni potencijal. Naglašeno da treba nastaviti sa razvojem projekta „Žene lideri u odbrani i bezbjednosti“ (FLDS), čime će se doprinijeti diversifikaciji kadrova i integraciji žena u nacionalnim i međunarodnim odbrambenim strukturama. U tom pogledu, podržana je odluka da R. Srbija preuzme ulogu vodeće nacije ovog projekta na period naredne dvije godine. Projekat „Simulaciona mreža Jugoistočne Evrope 24“ (SEESIM24) je odložena za drugu poovinu 2025. godine i upućene pohvale Rumuniji zbog predloga da bude domaćini ove aktivnosti.

Ministar odbrane Gruzije Juansher Burchuladze posebno je istakao značaj međunarodne saradnje u svijetlu ratnih dešavanja, dodajući da obezbjeđivanje mira, stabilnosti i bezbjednosti počiva na udruženom djelovanju članica. On je ukazao na učešće Gruzije u aktuelnim SEDM projektima i naglasio da je Gruzija od dobijanja statusa za članstvo zemlje kandidata EU, ostvarila veliki napredak. Potvrdio je i doprinos koji Gruzija pruža u zajedničkim bezbjednosnim naporima, učešćem u raznim aktivnostima, 27 nacionalnih i međunarodnih vježbi. Podsjećajući na evroatlantske težnje Gruzije, ministar Burchuladze je saopštio da je Gruzija, sprovela značajne procese modernizacije u oblasti odbrane, ka ispunjenju tog cilja.

Ministar odbrane Moldavije Anatolie Nosatii saopštio je da je potpisivanjem dokumenta o pristupanju Moldavije Sporazumu o uspostavljanju Koordinacionog odbora u okviru Procesu saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (SEDM), Moldavija potvrdila svoju veliku posvećenost jačanju regionalnog mira i stabilnosti i dokazala svoju težnju ka njegovanju dobrosusjedskih i međunarodnih odnosa i saradnje u odbrambenom sektoru. Dodao je da je Moldavija imala status posmatrača od 2003. godine, i da je svjedok povećane efikasnosti i kredibiliteta ovog formata. Naglasio je da je saradnja unutar SEDM-a doprinijela jačanju regionalnog povjerenja i bezbjednosti i promovisanju demokratskih vrijednosti. Dodao je da je Moldavija prepoznajući značaj regionalne saradnje i udruživanja napora da se prevaziđu bezbjednosni izazovi, uputila zahtjev za pridruživanje SEDM-u, a da je on uslijedio nakon dobijanja statusa kandidata za EU, u junu 2022. godine. Ukazao je na činjenicu da je Moldavija prešla put demokratske konsolidacije i ostvarila u prethodnom periodu značajne reforme. Takođe je istakao da su modernizacija Vojske Moldavije, razvoj odbrambenih sposobnosti, kao i prilagođavanje međunarodnim standardima, bili glavni ciljevi Moldavije ka obezbjeđivanju bezbjednosti zemlje i postizanju introperabilnosti sa partnerima. Dodao je da je Moldavija učestvovala u EU misijama, kao i da je svoje pripadnike upućivala na vojnu obuku i u savjetodavne misije (EUTM Mali) i u Centralnoj Afričkoj Republici (EUMAM CAR), kao i da se razmatraju nove prilike za doprinos EU misijama, kao što je EUFOR ALTHEA. U okviru saradnje

sa NATO-m on je istakao da je Moldavija posvećena podršci reformama i modernizaciji obrambenih kapaciteta i bezbjednosnih intucija, kao i da Moldavija pruža doprinos NATO vođenoj mirovnoj misiji na Kosovu (KFOR) još od 2014. godine.

Konstatovano je da se regionalna bezbjednosna paradigma promijenila od februara 2022. godine, invazijom Rusije na Ukrajinu, te da su pojedine države bile u velikoj mjeri izložene vanjskim vojnim prijetnjama, regionalnoj energetskej krizi i prilivu izbjeglica. Ukazano na brojne napade na civilno stanovništvo i kritičnu infrastrukturu u Ukrajini, stoga istaknuta nužnost jačanja bezbjednosne oblasti i saradnje. Saopšteno da je usljed agresije Rusije na Ukrajinu došlo do velikog broja vojnih i civilnih žrtve, uništila značajan dio teritorije, da je ruska agresija protiv suverene države dramatično izmijenila evropsku bezbjednosnu arhitekturu. Dodao je da je to čin u suprotnosti sa svim me

Komandant Brigade za očuvanje mira u Jugoistočnoj Evropi (SEEBRIG), bg Bilbil Bitri (iz Albanije), je u prezentaciji podsjetio na ceremoniju, održanu u avgustu 2023. godine u Kumanovu (RS Makedonija), kada su obilježena tri ključna događaja, primopredaja Rumuniji predsjedavajuće uloge, 24. godišnjica Brigade za očuvanje mira u Jugoistočnoj Evropi (SEEBRIG), kao i njegovo imenovanje za novog komandanta SEEBRIG-a. Takođe je informisao o aktivnostima sa SEDM CC i PMSC sastanka održanog u martu, kada je i predstavljen projekat o jačanju otpornosti od strane Rumunije i kada je predloženo da se u većoj mjeri promoviše uloga SEEBRIG-a. BG Bitri je naveo da je misija SEEBRIG-a promovisanje regionalne bezbjednosti i stabilnosti, kao i unaprjeđenje saradnje prilikom sprovođenja operacija podrške miru, pružanja humanitarne pomoći i reagovanja u kriznim situacijama. Dodao je da treba povećati SEEBRIG sposobnosti, dalje razvijati saradnju sa nacionalnim i međunarodnim organizacijama, kao i ojačati sposobnosti planiranja unutra glavnog štaba. Iskazana je zahvalnost R. Sjevernoj Makedoniji, kao zemlji domaćinu, na konstantnoj podršci SEEBRIG-u,.

Bitri je prikazao i predlog budžeta za 2024. godinu u iznosu od 275,000,00€. Među planiranim aktivnostima, koje bi budžet pokrio, su realizacija vježbe "Seven Stars 2024", učešće na konferencijama za planiranje i sprovođenje vježbi, učešće na individualnim i kolektivnim obukama, na sastancima, kao i finansiranje operativnih troškova u Štabu. Prikazan je kratkoročni pregled planiranja budžeta sa tendencijom umanjennja istog (za 2025. iznos 260,050,00€, a za 2028. godinu 229,500,00€).

Na SEDM ministarskom sastanku oštro je osuđena neisprovocirana i nepravedna agresija Rusije na Ukrajinu, koja je članica SEDM-a. Potvrđena je podrška suverenitetu, politčkoj nezavisnosti i teritorijalnom integritetu Ukrajine, unutar njenih međunarodno priznatih granica. Upućena i oštra osuda terorističkih napada, navodeći da je terorizam jedna od najozbiljnijih prijetnji međunarodnom miru i bezbjednosti.

Ovom prilikom usvojena je i **Zajednička izjava** ministara odbrane članica inicijative Proces saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (SEDM) kojom se promoviše konstruktivna regionalna vojna saradnja u Jugoistočnoj Evropi (JIE), sa ciljem obezbjeđenja mira, stabilnosti i povjerenja među zemljama regiona.

Imajući u vidu da je Republika Moldavija, koja od 2003. godine ima status posmatrača u SEDM inicijativi, uputila zahtjev za punopravno članstvo, na sastanku je potpisana Nota o pristupanju Republike Moldavije Sporazumu o uspostavljanju Koordinacionog odbora u okviru Procesu

saradnje ministara odbrane zemalja Jugoistočne Evrope (SEDM), čime je Moldavija stekla status zemlje članice SEDM-a, što predstavlja doprinos razvoju regionalne odbrambene saradnje između država Jugoistočne Evrope (JIE).

Najavljeno da sljedeći ministarski sastanak bude održan u Tirani u 2024. godini.

Na marginama sastanka **ministar Krapović održao je bilateralni sastanak sa ministrom odbrane Republike Turske Yaşarom Gülerom**. Ministar odbrane R. Turske Güler izrazio je zadovoljstvo zbog prilike da ugosti svog crnogorskog kolegu. Uputio je čestitke novoformiranoj Vladi i ukazao na veoma blisku i uspješnu saradnju Turske sa Ministarstvom odbrane Crne Gore. Iskazao je zahvalnost zbog solidarnosti koju je Crna Gora pokazala tokom zemljotresa u Turskoj, naglašavajući da će Turska uvijek pamtit partnersku pomoć. Naglasio je da Turska pridaje veliki značaj stabilnosti i bezbjednosti Balkana i akcentovao da bez mira i stabilnosti na Balkanu, nema ni stabilnosti u Evropi. Saopštio da je Turska u oktobru preuzela komandu nad snagama predvođenim NATO-m na Kosovu (KFOR) i da će se truditi da transparentno obavlja tu dužnost, dajući prioritete vojnoj saradnji, vježbama i obuci. Takođe je uputio poziv crnogorskoj strani da poveća učešće pripadnika VCG na obukama u Turskoj, dodajući da im je zadovoljstvo da sa partnerima dijele iskustva i dostignuća u odbrambenoj industriji, kao i da je Turska otvorena za sve vidove saradnje. Dodao je da je Turska veoma posvećena modernizaciji odbrambenog sektora, da ima veoma razvijenu vojnu industriju, 27 vojnih fabrika, tri vojna brodogradilišta, kojim upravlja državna kompanija ASFAT, koja posluje u saradnji sa Ministarstvom nacionalne odbrane R. Turske.

Ministar Krapović je saopštio da će, tokom svog mandata, dati puni doprinos njegovanju saradnje dvije zemlje. Iskazao je žaljenje zbog humanitarne katastrofe uzrokovane razornim zemljotresom u Turskoj i potvrdio spremnost Crne Gore da kao kredibilan partner, pomogne. Naglasio da Republika Turska Crnoj Gori predstavlja važnog strateškog saveznika u oblasti odbrane, te izrazio zadovoljstvo kvalitetnom i intenzivnom bilateralnom odbrambenom saradnjom Crne Gore i Republike Turske. Iskazao je očekivanje da će se uskoro potpisati Plan bilateralne odbrambene saradnje sa Republikom Turskom za 2024. godinu, koji je trenutno u fazi internog usaglašavanja. Uputio je zahvalnost i na nedavno realizovanoj donaciji tri logistička vozila ukupne vrijednosti oko 1,2 miliona USD, kao i na prethodnoj donaciji u iznosu od 50.000 eura, koje je Republika Turska donirala Ministarstvu odbrane Crne Gore u okviru MONDEM projekta. Istakao je da je u okviru opredijeljenih sredstava za tekuću godinu, Ministarstvo odbrane Crne Gore nedavno dostavilo listu prioriteta za nabavke i da očekujemo odgovor turske strane tim povodom. Takođe istakao da je Ministarstvo odbrane pozdravilo donošenje odluke o otvaranju kancelarije izaslanika odbrane Republike Turske u Crnoj Gori. Ministar Krapović je istakao da je Crna Gora, kao pouzdana članica, posvećena doprinosu NATO naporima u uspostavljanju mira i stabilnosti, kao i raspodjele tereta i da je u 2023. godini planirano opredjeljivanje 2% BDP-a za odbrambenu potrošnju i 25% odbrambenog proračuna za potrebe modernizacije. Ponovio je stav da Crna Gora osuđuje agresiju Rusije, kao i napad Hamasa na Izrael i stradanje nevinih civila u Gazi. Dodao je da je Crna Gora glasala za rezoluciju UN-a o prekidu vatre i okarakterisao upotrebu prekomjerne sile kranje neprihvatljivom.

Tokom ministarskog SEDM sastanka, učesnici su imali priliku da posjete tursku fabriku za proizvodnju projektila **Roketsan**, u Ankari, koja je osnovana 1988. godine, a koja je u većinskom vlasništvu Oružanih snaga Republike Turske. Kompanija spada među 100 najvećih fabrika ove vrste u svijetu, a broji preko 7.000 zaposlenih, visoko kvalifikovang inženjerskog kadra.

Predstavnici Roketsana prezentovali su neke od svojih proizvoda, iz kategorije kopnenih, pomorskih i protiv vazdušnih sistema, projektila, munijske, balističkih sistema za zaštitu, sistema za navigaciju, eksplozivnih naprava i pirotehničkih sistema. Roketsan izdvaja oko 7% godišnjeg prihoda za finansiranje istraživačkih razvojnih aktivnosti.